

УДК 94(71):341.215.4-054.72(=161.2)"1945"
СІРОМСЬКИЙ Р.Б.

ОБСТАВИНИ ІМІГРАЦІЇ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ ДИВІЗІЇ ВАФФЕН СС «ГАЛИЧИНА» ДО КАНАДИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Проаналізовано повоєнний статус, особливості репатріації та обставини імміграції колишніх вояків Дивізії Ваффен СС «Галичина» – спершу до Великої Британії, а згодом до Канади. Окремо наголошено на лобюванні Комітетом українців Канади права дивізійників на переселення до цієї країни та реакції лівих політичних сил. Звернуто увагу на зміни у канадському імміграційному законодавстві, які полегшили переселення частини колишніх вояків Дивізії за океан. Розглянуто висновки та рекомендації «Комісії з виявлення військових злочинців» (Комісії Дешена), що юридично знівелювали усі звинувачення у військових злочинах, висунуті колишнім воякам Дивізії Ваффен СС «Галичина».

Ключові слова: Дивізія Ваффен СС «Галичина», репатріація, імміграція, Канада, Комітет українців Канади, Богдан Панчук.

Постановка проблеми. Завершення Другої світової війни викликало в Європі низку гуманітарних проблем, з-поміж яких особливої гостроти набрало питання переміщених осіб (*Displaced persons, DPS*). «Переміщеними особами» Верховне командування союзних експедиційних сил трактувало людей, які з причин, зумовлених війною, опинилися поза межами свого попереднього місця проживання – оstarбайтери, в'язні концтаборів, військово-полонені, біженці, які вимушено покинули свої землі з національних, релігійних чи політичних мотивів [1]. Одну з найчисленніших національних груп у спеціально створених таборах для *DPS* на теренах Європи (Західна Німеччина, Австрія, Італія) становили українці, з-поміж яких окрему категорію складала колишні вояки 14-ї гренадерської

Сіромський Руслан Богданович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

© Сіромський Р.Б., 2016

дивізії Ваффен СС «Галичина» (*14 Division Grenadiere der Waffen-SS «Galizien»*)* – підрозділу у складі німецьких фронтових формувань *SS («Schutzstaffel»)*. На завершальному етапі війни, відбувши попередньо декілька переформатувань, дивізія розташовувалася в Австрії, де її застала капітуляція Німеччини. Відійшовши з лінії фронту, неподалик Граца дивізійники склали зброю перед британцями, після чого розпочався період їхніх кількарічних поневірянь.

Мета статті – проаналізувати обставини імміграції колишніх вояків Дивізії Ваффен СС «Галичина» / 1-ї УД УНА до Канади після Другої світової війни.

Аналіз останніх досліджень. Якщо формуванню та участю у бойових діях Дивізії Ваффен СС «Галичина» / 1-ї УД УНА присвячено низку ґрунтовних досліджень (Василь Верига, Тарас Гунчак, Михайло Логущ, Андрій Боляновський та ін.), то повоєнна доля дивізійників відтворена лише у деяких аспектах. З-поміж них варто виокремити питання репатріації (Донна Дісмакес) [2], суспільного сприйняття та політики британського уряду щодо дивізійників (Олеся Хромейчук) [3], реакції лівих політичних сил Канади на імміграцію колишніх вояків Дивізії (Іван Коляска) [4], адаптації переселенців у канадському суспільстві (Любомир Луцюк) [5]. Утім, малодослідженими все ще залишається низка аспектів життя дивізійників після Другої світової війни.

Виклад основного матеріалу. У вересні 1945 р. близько 10 тис. бійців на той час вже 1-ої УД УНА були інтерновані союзниками до табору Шпітталль в Австрії, а згодом – до Ріміні у Північній Італії [6, с. 208], де їм був наданий статус «ворожих осіб, котрі здалися у полон» (*surrendered enemy personnel*). Задля порівняння відзначимо, що найчисельнішою групою, інтернованою союзниками, були російські козаки (*Cossacks*) – близько 20 тис. осіб. Останнім, як зрештою і воякам Російської Визвольної

---

* 19 квітня 1945 р. Дивізія «Галичина» була перейменована на «1-у Українську Дивізію Української Національної Армії» (далі – 1-а УД УНА), а її бійці склали присягу на вірність Україні.

Армії генерала Андрія Власова, пощастило найменше, оскільки їх з допомогою обману силоміць репатріювали до Радянського Союзу [7, с. 342].

Виконуючи ялтинські домовленості, британці допустили у табір з українцями радянську військову репатріаційну комісію, яка обіцянками амністії зуміла переконати 1052 дивізійників повернутися до СРСР, де їх помістили у фільтраційні табори, а пізніше відправили на заслання у віддалені райони країни [2, р. 88]. По-своєму справдилися слова одного з радянських офіцерів, котрий багатозначно заявив: «На батьківщині вистачить місця всім» [7, с. 342]. Радянська сторона наполягала на примусовій видачі усіх дивізійників, однак рятівною стала та обставина, що станом на 1 вересня 1939 р. абсолютна більшість з них були громадянами Польщі, а відтак, не підлягали репатріації [2, р. 82]. Щоправда, певна кількість осіб, які опинилися в Ріміні, мали небагато спільного з тими, які зголосилися у 1943 р. до Дивізії і походили з-поза меж Галичини й підлягали репатріації. Відомі випадки, коли британські службовці дозволяли дивізійникам, родом із Наддніпрянщини, реєструватися нерадянськими громадянами, інколи закриваючи очі на їхні сумнівні документи і пояснення [2, р. 127]. Однак про кількісне переважання у Дивізії галичан опосередковано свідчить віросповідання інтернованих у Ріміні: 7234 вояки фігурували як греко-католики, 860 – православні, 17 – представники інших релігій, 250 – не вказали свого віросповідання [8, р. 159]. Зрештою, релігійний чинник слугував важливим аргументом у запобіганні примусовій репатріації, оскільки за вояків Дивізії Ваффен СС «Галичина» перед урядовцями західних держав особисто заступився Папа Пій XII (після відповідних зусиль єпископа Івана Бучка, котрий займався духовною опікою скитальців у Європі) [8, р. 82].

Справа дивізійників набула нового змісту після підписання 10 лютого 1947 р. в Парижі мирного договору між державами-переможницями у війні та Італією. Міністерство військових справ Великої Британії не хотіло, щоб дивізія

залишилася в Ріміні після виведення з відти британських військ, побоюючись, що Італія могла б піддатися тиску з боку Радянського Союзу щодо примусової репатріації українців [9]. Тому на початку 1947 р. колишніх вояків Дивізії Ваффен СС «Галичина» прослухала спеціальна британська комісія з перевірки біженців [10, с. 376]. У Ріміні на той час перебувало 8272 дивізійники; поза табором – ще 218 осіб, задіяних на виробництві (487 осіб значилися хворими, 12 померли з часу прибуття до Італії) [8, р. 160]. Якщо проаналізувати спеціальний звіт керівника британської військової місії в Італії Гальдана (*Haldane*) Портера, поданий 21 лютого 1947 р. британському урядові, то можна виокремити такі основні тези за результатами «скринінгу» (з англ. *screening* – відбір, сортування): дивізійники відігравали лише «номінальну роль» у діяльності Вермахту; «не були пронімецьки налаштовані»; не належали до Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини; не вчиняли військових злочинів; обстоюють незалежність України і називають себе українцями; «негативно ставляться до росіян, яких називають більшовиками»; скидаються на «відвертих і чесних людей» [8, р. 145-147].

За результатами процедури скринінгу британський уряд 1 квітня 1947 р. ухвалив рішення про перевезення вояків 1-ї УД УНА до Сполученого Королівства. Уже 29 квітня 1947 р. кораблями з Венеції відбула перша, а 10 червня – остання група дивізійників. Усього перевезено 8570 осіб (серед них були також священники, медсестри та інші цивільні особи), яким надано новий статус – військовополонених (*prisoners of war*) і розміщено у таборах східної Англії та південної Шотландії [9]. З осені 1948 р. розпочалася процедура звільнення дивізійників з полону та надання їм статусу цивільних громадян [11, с. 221]. Більшість з них була залучена до роботи у сільському господарстві на умовах т.зв. «європейських добровільних робітників».

Утім, перевезення дивізійників до Сполученого Королівства не розглядалося британським урядом як остаточне

вирішення питання, а лише як вимушений і тимчасовий захід [9]. І в уряді, і в суспільстві тривали дискусії щодо їхньої подальшої долі. Одним із способів облаштування дивізійників розглядалася імміграція. Природно, найбільший інтерес у колишніх вояків викликали країни, де вже існували потужні українські діаспори, що потенційно могло полегшити входження у нове суспільство. До таких країн, безумовно, належала Канада, в якій станом на 1941 р. проживало 305929 українців (2,66 % населення країни) [12, с. 127]. Наприклад, колишній вояк Дивізії Ваффен СС «Галичина» Євстахій Загачевський згадував: «Чи міг, чи могли ми всі «дивізійними» думати про те, що для більшості з-поміж нас побут у цих таборах продовжиться на роки? Ні, говорено про скорі звільнення, про перевезення до Канади [13, с. 235-237].

Вибір дивізійниками майбутньої країни поселення
(дані від 31 травня 1948 р.) [8, р. 161].

<i>Обрана країна поселення</i>	<i>Кількість осіб</i>
Канада	2980 (лише 644 на той час відповідали канадським імміграційним вимогам)
Велика Британія	2618
США	1185 (лише 365 на той час відповідали усім американським імміграційним вимогам)
Аргентина	551 (лише 55 на той час відповідали усім аргентинським імміграційним вимогам)
Країни Західної Європи (без Великої Британії)	296 (лише 8 на той час відповідали усім імміграційним вимогам цих країн)
Інші країни	545

Комітет українців Канади (КУК), починаючи з 1945 р., докладав чимало зусиль, аби переконати канадський уряд дозволити колишнім воякам Дивізії Ваффен СС «Галичина» переселення до цієї північноамериканської країни [5, р. 162-163]. Наприклад, президент КУК о. д-р Василь Кушнір на початку 1946 р. особисто відвідав полонених дивізійників. Виступаючи на засіданні сенатського

Комітету з імміграції та праці 29 травня 1946 р., він констатував: «Я не бачу жодних причин для тлумачення переміщених осіб колаборантами і називати їх нацистськими воєнними злочинцями» [4, р. 99]. Про долю дивізійників перед вищими колами Канади активно клопотали ветерани канадської армії, капітан Стенлі Фролік (Святослав Фроляк) та сотник, директор Українського Центрального Допомогового Бюро (УЦДБ) у Лондоні Богдан Панчук. Останній у своїх спогадах писав: «Більшість [британських] військових були по-дружньому налаштовані до українців... Ці британські офіцери безпосередньо чули від дивізійників, чому Дивізія була створена і проти кого вона воювала. Вони також знали, що в канадській армії були тисячі і тисячі українців... Вони знали нашу чітку позицію у перемовинах з британською та канадською владою, а пізніше і з американцями, і таким чином відштовхувалися від цього факту» [8, р. 76].

Дослідник історії імміграції українських *DPs* Володимир Маруняк практично підтверджував сказане вище (стиль збережено. – *Р.С.*): «Всенациональне значення мала розвинена Б. Панчуком та іншими українцями-старшинами канадської армії акція на оборону Дивізії «Галичина»..., якій загрожувала доля козаків і власовців. Їхні заходи перед головним командуванням англійської армії були – поруч заходів еп. Бучка – чи не вирішальними для перевезення Дивізії до Англії. На вирізнення заслуговує також вручене британському урядові меморандум українських вояків канадської армії наприкінці 1945 р. з протестом проти примусової репатріації українців. Голос 40-ка тисяч українців, що служили в канадській армії, мав для британського уряду свою вагу» [14, с. 338].

Зважаючи на контраверсійність переселення дивізійників до Сполученого Королівства і визнання тимчасовості їхнього перебування на британських островах, тамтешній уряд не заперечував проти бажання емігрувати до інших країн. О. Хромейчук з цього приводу зазначає:

«У 1950-х роках колишніх дивізійників добровільно-примусовим шляхом британці відпровадили в країни під патронатом Його Величності, зокрема, Канаду. Мовляв, нехай місцева влада дає собі з ними раду, очі не бачать – душа не болить. На перший погляд, ця ситуація вказує на повну некомпетентність тогочасного уряду Британії та якесь непереборне бажання допомогти українцям (адже російських вояків, зокрема козаків, британці видали радянським військам, викликавши цим неабиякий скандал, який триває до сьогоднішнього дня)» [3].

Подібні тлумачення виглядають надто спрощеними, адже необхідно враховувати той факт, що канадсько-українські організації наполегливо клопотали про можливість переїзду дивізійників до Канади. Б. Панчук конятував: «Коли я повернувся в Канаду, наші зусилля були спрямовані головно на лобювання інтересів переміщених осіб. Ми намагались переконати їх (канадський уряд. – *P.C.*) визнати унікальний характер української проблеми *DPS*, стверджуючи, що вони можуть зробити щось корисне: чи то звільнити українців з в'язниць... чи посприяти забезпеченню людей певними матеріалами у лікарні, чи, пізніше, визнати за ними права іммігрантів» [8, р. 87].

Питання імміграції дивізійників до Канади порушувалися під час консультацій з міністром закордонних справ країни Лестером Пірсоном та іншими впливовими політиками, а також обговорювалися у контексті долі українських *DPS* на засіданнях Палати громад [15, р. 1764]. Врешті-решт, 15 червня 1950 р. на запит депутата Ліберальної партії Палати громад від округу Вегревіль Джона (Івана) Дікура про можливість імміграції колишніх вояків Дивізії Ваффен СС «Галичина» / 1-ї УД УНА до Канади, міністр громадянства й імміграції Волтер Гарріс відповів: «Ми цілком готові їх прийняти» [4, р. 105]. Щоправда, канадська влада скерувала запит до британського Форін Офіс з метою в'яснення ситуації. У відповіді англійської сторони від 29 серпня 1950 р. йшлося: «... У відповідь на Ваш лист № AR 408/7 від 21 серпня щодо

українських біженців у Сполученому Королівстві, котрі раніше служили у збройних силах Німеччини, за дорученням пана міністра Бевіна (міністра закордонних справ Ернста Бевіна. – *Р.С.*) хочу повідомити Вас: ще в період перебування цих людей в Італії їх перевіряли радянська та британська місії, і ні тоді, ні згодом, не виявлено жодних доказів, щоби хтось з них воював проти Західних союзників або вчиняв злочини проти людства. Їхня поведінка з часу прибуття до цієї країни була хорошою і не спостерігалось жодних ознак, які б вказували на те, що ці люди заражені нацистською ідеологією» [...].

Зі звітів спеціальної місії, створеної при військовому міністерстві для розгляду справи цих осіб, видається очевидним, що вони добровільно пішли воювати проти Червоної Армії, керуючись націоналістичними мотивами; їхнє бажання боротися було суттєво стимульоване поведінкою радянської влади під час першої окупації Західної України згідно з нацистсько-радянським пактом. Хоча комуністична пропаганда постійно намагалася подати цих людей, як і багато інших біженців, як «зрадників/квіслінгів» чи «військових злочинців», необхідно відзначити, що ніяких конкретних звинувачень у здійсненні військових злочинів з боку радянського чи іншого уряду стосовно будь-якого члена цієї групи висунуто не було... Як впливає з WR – 2384 02685 (1947) звинувачення у бік українців висувалися і раніше, але немає жодних доказів, які б засвідчили їхню правдивість. Надалі будемо інформувати канадську сторону стосовно фактів, які будуть у нашому розпорядженні» [16, р. 233].

Відштовхуючись від цієї інформації, 25 вересня 1950 р. федеральний уряд, очолюваний лібералом Луї Сен-Лораном, санкціонував процес імміграції українських дивізійників до Канади [8, р. 132]. Як тільки було ухвалено це рішення, Комітет євреїв Канади та місцеві прокомуністичні організації розпочали голосну кампанію проти їхнього прибуття, твердячи, що ці люди є «військовими злочинцями» [4, р. 105]. Традиційно, при

згадці колишніх дивізійників, ліві послуговувались термінами «СС» (не «Ваффен СС»), «елітна гвардія», «нацистські злочинці» і т.п. Наприклад, громадський діяч лівого спрямування Петро Кравчук наголошував: «Після закінчення Другої світової війни до Канади пролізла велика зграя «переміщених осіб», серед яких було чимало таких, які під час німецько-фашистської окупації українських земель служили гітлерівцям... Прибула сюди особливо велика кількість організаторів ганебної слави дивізія СС «Галичина». Опинившись в Канаді, вони зразу почали видавати себе за жертви німецької окупації і «большевицького режиму» [17, с. 369]. Проте, подібні пропагандистські кампанії комуністів не змогли вплинути на зміну урядового рішення і 1952 р. завершилися основні зусилля із переправлення частини колишніх дивізійників до Канади. Загалом, у період з квітня 1947 до кінця січня 1952 р. у Канаду емігрувало 26130 українських *DPS*, з них 3 % склали колишні вояки Дивізії Ваффен СС «Галичина» (себто – 694 особи) [5, р. 213]. Основна ж група дивізійників прибувала до Канади упродовж 1952 р. – усього орієнтовно до 2 тис. осіб.

Варто звернути увагу і на те, що з 1950 р. імміграційні обмеження у канадському законодавстві були пом'якшені. Зокрема, такі положення, як «служба в німецькій армії» (Вермахті), або «номінальний зв'язок із нацистською партією», усунули. Відтепер члени дивізій Ваффен СС – військових частин нацистської партії – класифікували як «призовників». Щобільше, міністр у справах громадянства й імміграції Канади В. Гарріс підкреслював, що «стосовно цієї дивізії («Галичина». – *Р.С.*) існували особливі обставини, позаяк її трактовано інакше, аніж інших військово-полонених» [18, с. 46-47]. 5 липня 1951 р. Міністерство громадянства та імміграції опублікувало меморандум, у якому зазначено, що заборона на в'їзд до Канади не діє стосовно колишніх вояків Ваффен СС, мобілізованих після 1 січня 1943 р. (нагадаємо, мобілізація до Дивізії Ваффен СС «Галичина» розпочалася навесні 1943 р.) [19, р. 18].

Інформаційні повідомлення про те, що після Другої світової війни до Канади під маскою переміщених осіб (*Displaced Persons; DP*) потрапила чимала кількість «військових злочинців», поширювалися ще навіть у 1970-1980-х роках. За умов, коли істерія та нагнітання ситуації навколо пошуку ймовірних військових злочинців сягнули свого апогею, 7 лютого 1985 р. федеральний уряд Канади ініціював створення Королівської Комісії з виявлення військових злочинців (*Royal Commission of Inquiry on War Criminals*), котру очолив відомий канадський юрист, суддя Верховного Суду Квебека Жюль Дешен.

Співставивши цифри з різних джерел обвинувачення, Комісія Дешена створила єдиний список підозрюваних (*Master List*), що склав 774 позиції. Крім цього, підготовлено додатковий список із 38 прізвищ та окремий список німецьких науковців – 71 справа (усіх разом 883 особи) [19, р. 262]. Із запитами Комісія звернулася в архіви Канади і ФРН, міністерств праці та імміграції, закордонних справ, державного секретаріату. Джерелами інформації у роботі комісії слугували документальний центр у Берліні, Федеральний центр розслідування нацистських злочинів у Людвігсбурзі, Бюро інформації у Берліні, Бюро німецької військової обслуги, Центральне інформаційне бюро федеральних архівів в Аахен-Корнельмюнстері. В окремих випадках скеровувались запити до Центру сучасної єврейської документації у Парижі, Управління спеціальних розслідувань у Вашингтоні, Центру єврейської документації у Відні, архіву Яд Вашем у Єрусалимі [19, р. 56].

12 вересня 1987 р. Комісія Дешена подала урядові скрупульозний звіт, у якому навела результати розслідувань і рекомендації, проте він не містив конкретних прізвищ. Іншу – конфіденційну частину – з розшифрованими прізвищами та іменами, відомостями про засідання Комісії та докладні думки в 29 конкретних випадках передано Міністерству юстиції. Жодне звинувачення проти ветеранів Дивізії Ваффен СС «Галичина» не підтвердилось. Справі дивізії як військовій одиниці присвячено 11 сторінок тексту загального характеру і шість пунктів у висновках (із 82), ще на 200 сторінках подано інформацію про окремих диві-

зійників. Було визнано, що Дивізія Ваффен СС «Галичина» як військова одиниця не вчинила злочинів проти людяності чи військових злочинів [19, р. 249-260].

Зокрема, у звіті Комісії йшлося: «56. Дивізію «Галичина» (14 *Waffengrenadier Division der SS (Gal. Nr. 1)*) не потрібно звинувачувати як групу. 57. Члени дивізії «Галичина» з метою безпеки особисто перевірялися перед дозволом в їзду до Канади. 58. Звинувачення у військових злочинах членів дивізії «Галичина» ніколи не були доведені, ні 1950 р., коли їхню першу групу [при імміграції] затримали*, ні 1984 р., коли ці звинувачення поновили, ні перед складом цієї Комісії. 59. Крім того, за відсутності доказів в участі або при нестачі поінформованості у вчиненні конкретних військових злочинів, самого членства в дивізії «Галичина» є недостатньо для судового переслідування. 60. Не може бути жодних судових переслідувань з метою позбавлення членів дивізії «Галичина» громадянства Канади чи їхньої депортації, тому що канадський уряд був цілком обізнаний про відповідні факти 1950 р. і їхній дозвіл на їзд до Канади був виданий не через помилкові дані, шахрайство чи приховування істотних обставин» [19, р. 261].

Усі наступні спроби висунути звинувачення проти ветеранів дивізії завершилися невдачею. Висновки Комісії Дешена мали не тільки моральне, але й юридичне значення, викликавши хвилю позовів окремих громадян й українських організацій до засобів масової інформації, які поширювали неправдиву інформацію про Дивізію Ваффен СС «Галичина». Восени 1998 р. міністр юстиції Канади Анна Мак-Леллан оприлюднила висновок, що повністю збігся із висновками комісії Дешена: не існує жодних підстав для звинувачення вояків дивізії Ваффен СС «Галичина» / 1-ї УД УНА у військових злочинах [20].

Висновки. Отже, після кількарічних поневірянь таборами Австрії, Італії та Великої Британії, у 1950 р. частина вояків колишньої Дивізії Ваффен СС «Галичина» скористалася можливістю емігрувати до Канади. Цьому передувала кропітка підготовча робота Комітету українців Канади,

---

* На вимогу єврейських організацій.

який доклав чимало зусиль у напрямі лобювання перед тамтешнім урядом права на поселення у цій країні. Аби уникнути перманентних спекуляцій і звинувачень у наданні прихистку буцімто «військовим злочинцям», федеральна влада ініціювала створення спеціальної комісії задля вивчення подібного роду закидів. У результаті ознайомлення членів комісії з архівними документами і допиту свідків звинувачення дивізійників у військових злочинах були визнані необґрунтованими.

1. Displaced persons camps [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.encyclopediiaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CD%5C1%5CDisplacedpersonscamps.htm> [17.12.2015].
2. *Dismukes D.E.* The Forced Repatriation of Soviet Citizens: A Study in Military Obedience / Donna E. Dismukes. – [Thesis] Submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Arts in National Security Affairs from the Naval Postgraduate School December, 1996. – 140 p.
3. *Хромейчук О.* Історія упереджень: сприйняття дивізії «Галичина» в 1947 і в 2011 роках [Електронний ресурс] / Олеся Хромейчук. Режим доступу: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/avtorska-kolonka/97-olesya-khromeychuk-istoriia-uperedzhen-spryniattia-dyvizii-halychnyna-v-1947-i-v-2011-rokakh> [15.12.2015].
4. *Kolasky J.* The Shattered Illusion: The History of Ukrainian Pro-Communist Organizations in Canada / John Kolasky. – Toronto: PMA Books, 1979. – 254 p.
5. *Luciuk L.* Searching for Place: Ukrainian Displaced Persons, Canada, and the Migration of Memory / Lubomyr Luciuk. – Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 2000. – 576 p.
6. *Гайке В.-Д.* Українська дивізія «Галичина». Історія формування і бойових дій у 1943–45 роках / Вольф-Дітріх Гайке. – Торонто; Париж; Мюнхен: Накладом Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА, 1970. – 277 с.
7. *Ешплombs Е.* Історія ГУЛАГу / Енн Ешплombs / Пер. з англ. 2-ге вид. – Київ: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2010. – 511 с.
8. *Heroes of Their Day: The Reminiscences of Bohdan Panchuk / Edited and with an introduction by Lubomyr Y. Luciuk.* – Toronto: Ontario Heritage Foundation, 1983. – 170 p.

9. Колишні вояки Дивізії «Галичина» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainian.sintheuk.info/ukr/01/kolyshni-u.htm> [15.12.2015].
10. *Боляновський А.* Дивізія «Галичина»: Історія / Андрій Боляновський. – Львів: [Б.в.], 2000. – 523 с.
11. Українська Дивізія «Галичина». Історія у світлинах від заснування у 1943 р. до звільнення з полону 1949 р. – Львів: ЗУКЦ, 2009. – 254 с.
12. *Коссар В.* Шістьдесят років в Канаді / Володимир Коссар // Календар-альманах «Нашого шляху» на 1951 р. – Вінніпег, 1950. – С. 127.
13. *Загачевський С.* Спогади фронтовика. Одисея сірого «коляборанта» / Євген Загачевський. – Мюнхен: Накладом Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА, 1952. – 237 с.
14. *Маруняк В.* Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні. Т. I. 1945–1951 / Володимир Маруняк. – Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Белея, 1985. – 432 с.
15. Dominion Canada. Official Report of Debates House of Commons. – Second Session – Twenty-First Parliament. – Volume II, 1950 (March, 23 – May, 1). – Ottawa: Edmond Cloutier, 1950. – 2074 p.
16. Anglo-American Perspectives on the Ukrainian Question 1938–1951. A Documentary Collection / Compiled by L. Luciuk, B. Kordan. – Kingston; Vestal: Limestone Press, 1987. – 242 p.
17. *Кравчук П.* На канадській землі / Петро Кравчук. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1963. – 394 с.
18. Комісія для розгляду воєнних злочинів (Комісія Дешена) // Вісті комбатанта. – Торонто–Нью-Йорк. – 1987. – Ч. 2. – С. 46–47.
19. Commission of Inquiry on War Criminals. Report. Ottawa, Canada, 30 December 1986. – Part I: Public. – Ottawa: Canadian Government Publishing Centre, 1992. – 966 p.
20. Latest News, November 1998: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.infoukes.com/galiciadivision/purpose> [27.12.2015].

Надійшла до редакції 12.05.2016 р.

Рецензент: *Ю.В. Бураков*, кандидат історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії (військово-історичних досліджень) Наукового центру Сухопутних військ, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Сиромский Р.Б.

**ОБСТОЯТЕЛЬСТВА ИММИГРАЦИИ БЫВШИХ ВОИНОВ
ДИВИЗИИ ВАФФЕН СС «ГАЛИЧИНА» В КАНАДУ ПОСЛЕ
ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ**

Проанализированы послевоенный статус, особенности репатриации и обстоятельства иммиграции бывших воинов Дивизии Ваффен СС «Галиция» – сначала в Великобританию, а затем в Канаду. Отдельно отмечено отстаивания Комитетом украинцев Канады права дивизионников на переселение в эту страну и негативную реакцию левых политических сил. Прослежены изменения в канадском иммиграционном законодательстве, которые облегчили переселение части бывших воинов Дивизии за океан. Рассмотрены выводы и рекомендации «Комиссии по выявлению военных преступников» (Комиссии Дешена), которые юридически нивелировали все обвинения в военных преступлениях, выдвинутые бывшим воинам дивизии Ваффен СС «Галиция».

Ключевые слова: Дивизия Ваффен СС «Галиция», репатриация, иммиграция, Канада, Комитет украинцев Канады, Богдан Панчук.

Siromskyi R.

**CIRCUMSTANCES IMMIGRATION FORMER SOLDIERS DIVISION
WAFFEN SS «GALICIA» TO CANADA AFTER II WORLD WAR**

The post-war status, features repatriation and circumstances immigration former soldiers of the Division Waffen SS «Galicia» – primarily to Britain and then to Canada – are analyzed. Particular attention is devoted to the Ukrainian Canadian Committee lobbying the right of Division's members to emigration to this country and negative reaction of the left political forces. Separately traced on changes in Canadian immigration law that facilitated the immigration of the part former Division's members overseas. Finally presents the conclusions and recommendations of the Commission Deschènes that legally negate all the allegations made toward Division Waffen SS «Galicia».

Key words: Division Waffen SS «Galicia», repatriation, immigration, Canada, the Ukrainian Canadian Committee, Bohdan Panchuk.